

Gebiedstypologie

integraal werken aan de toekomst

Gebiedstypologie

integraal werken aan de toekomst

Colofon

Dit rapport is een uitgave van

GIDO Stichting
Postbus 5504
1410 EA Naarden

Website: www.gido.nl
E-mail: info@gido.nl

Het rapport is opgesteld door GIDO-partner ARCADIS (Jeroen Knoet) en het Managementbureau GIDO (Tjibbe Winkler en Gerbrand Naeff) en berust op onderzoek dat samen met GIDO-partners TNO-MEP en Saxion Hogeschool IJsselland is uitgevoerd.

Eindredactie:
Gerbrand Naeff - Managementbureau GIDO
Ingrid Hoek - Hoek Tekst & Organisatie

Deze uitgave is tot stand gekomen met medefinanciering van ARCADIS

Contactpersonen voor dit rapport:
GIDO Stichting: Tjibbe Winkler (tjibbe.winkler@gido.nl)
ARCADIS: Jeroen Knoet (h.g.j.knoet@arcadis.nl)

© Maart 2005
Gebruik van deze publicatie wordt van harte aanbevolen.
Overname van teksten is toegestaan met bronvermelding.

Andere uitgaven van de GIDO Stichting (zie www.gido.nl)

Oktober 2002: Duurzaam Leefbaar
December 2002: Duurzame Stedelijke Vernieuwing
Juni 2003: Gebiedsontwikkeling! Hoe pak ik het aan?

Voorwoord

*‘Gebiedstypologie’,
Wat is dat nou weer? En wat heb ik er aan!*

Volgens van Dale is een typologie: ‘een leer van de indeling van de mensen, de dieren, de planten enz. in soorten met gemeenschappelijke eigenschappen’.

Deze publicatie gaat over de indeling van gebieden met een zelfde soort gebruik. Dat lijkt bekend terrein. Want u weet vast dat ruimtelijke ordenaars gebieden indelen naar functies, ecologen benoemen natuurdoeltypen en milieukundigen spreken graag over geluidzones, etc. Wij gaan in dit boekje een stapje verder. Wij waren op zoek naar een typologie voor iedereen. En daarvoor gebruiken wij een heel eenvoudig middel: ‘werkwoorden’.

Werkwoorden maken duidelijk wat mensen in een gebied doen. Spelen, fietsen, winkelen, slapen, leren, parkeren,vult u maar aan. De werkwoorden kan iedereen begrijpen. En ook spreekt het dan vanzelf dat slapen andere eisen aan de omgeving stelt dan uitgaan, en dat parkeren weer andere eisen stelt dan tuinieren.

Slaat u dit boekje eens verder open en laat u meenemen door de ‘werkwoorden’. U komt dan mogelijk met ons tot de ontdekking dat deze benadering meer inzicht geeft in het gebied waar u mee bezig bent. Gebiedstypologie dwingt u om uw eigen vakgebied / specialisme los te laten en de vraagstelling van de gebruikers van het gebied centraal te stellen. Naar onze ervaring kan dat leiden tot een scherpere kijk op gebieden, een betere omschrijving van het gebruik van die gebieden en tot een ander beleid en de daarbij horende plannen en toekomstige activiteiten.

Gebiedstypologie is ontwikkeld in een project voor de gemeente Ede. De GIDO Stichting heeft dit opgepakt en uitgewerkt tot een breed toepasbaar gebiedsgerichte aanpak. Deze gebiedstypologie doorbreekt de schotten tussen de vakgebieden en verbetert de communicatie tussen de professional, burgers en bestuurders. En daar kunt u uw voordeel mee doen!

ARCADIS was betrokken bij het uitwerken van de gebiedstypologie. ARCADIS is partner in GIDO en werkt graag mee aan het uitbrengen van deze publicatie.

Lidewij de Haas

Hoofd adviesgroep Milieu en Leefomgeving van ARCADIS Ruimte & Milieu

1 Waarom Gebiedstypologie?

Gebiedsgerichte aanpak

Gebiedsgericht beleid krijgt -na een lange aanloop- telkens meer aandacht.

Dat ziet de GIDO Stichting als een groot winstpunt en een belangrijke doorbraak:

- Winst omdat mensen wonen, werken en verblijven in gebieden en niet in een fietspadennet, een geluidzone, een zichtlijn of een sociale voorziening;
- Een belangrijke doorbraak omdat de sectorale opdeling van het beleid en de organisatie van de overheid niet (langer) leidt tot de gewenste maatschappelijke resultaten.

‘Een goede leefomgeving houdt in dat bewoners, ondernemers en gebruikers van de openbare ruimte hun leef-omgeving ervaren als herkenbaar, prettig, schoon en aantrekkelijk, zodat ze er graag wonen, werken en verblijven. De invulling van de kwaliteit van de leefomgeving verschilt van plek tot plek, van persoon tot persoon en ook van periode tot periode. Op de Dam in Amsterdam verwacht men een andere kwaliteit dan op het Kerkplein in Ootmarsum.’ (Ministerie VROM, 2001)

‘Denken en doen’ vanuit de gebieden

Bij de gebiedsgerichte aanpak spelen volgens de GIDO Stichting de sectoren een wat andere rol dan gebruikelijk. Door het gebied zelf als uitgangspunt te nemen ontstaat een integraal zicht op het gebruik. Het beleid voor milieu, vervoer, groen, ruimte, welzijn, onderwijs en wonen is wel een belangrijke referentie, maar staat niet centraal. Gebiedsgericht werken vergroot de betrokkenheid van burgers en bedrijven en daagt sectorale deskundigen uit om hun kennis en kunde ten dienste te stellen van ons leefgebied, nu en in de toekomst.

De buurt is ons dagelijks leefgebied. In het centrum gaan wij naar kantoor, doen wij boodschappen of gaan wij naar de bioscoop. Werken doen wij op het bedrijventerrein. En voor een eindje fietsen zoeken wij ‘bos en hei’ op. Elk gebied kent voor verschillende personen een ander gebruik met een daarbij passende kwaliteit. Wat dat gebruik precies is en welke kwaliteiten daarbij horen brengen wij zelden goed in beeld. GIDO heeft hiervoor een werkwijze in ontwikkeling: de gebiedstypologie.

Onze aanpak: integrale gebiedstypologie

Een gebiedsgerichte aanpak begint in een gebied waar mensen wonen, werken en verblijven. Om daarbij de kwaliteit van het gebruik in en van een gebied centraal te kunnen zetten is een werkwijze nodig die:

- Uitdrukt wat de gebruikers en belanghebbenden belangrijk vinden in dat gebied;
- Toegankelijk en begrijpelijk is voor zowel burgers, bestuurders als specialisten;
- Handvatten biedt om denken over het gebied om te zetten in activiteiten.

Wij hebben geen ‘instrument’ ontwikkeld dat u blindelings kan toepassen.

Dit boekje geeft u houvast om zelf stappen te gaan zetten met, wat wij noemen, de integrale gebiedstypologie.

De integrale gebiedstypologie biedt de mogelijkheid om met alle betrokkenen (bewoners, gebruikers, overheid en andere instanties) gebieden te typeren en aan te geven welke aspecten van de kwaliteit van een gebied zij belangrijk vinden. Daarmee ontstaat een werkwijze om de huidige kwaliteit van een gebied te beschrijven en -wat nog belangrijker is- de toekomstige kwaliteit in beeld te brengen. Met elkaar kunnen we daar vervolgens op af koersen.

In hoofdstuk 2 maakt u kennis met een denkwijze voor de beschrijving van gebiedstypen. Hoofdstuk 3 bevat een handreiking om aan de slag te gaan. De bijlagen geven verdiepende informatie en een groslijst van werkwoorden en indicatoren.

Onder de vlag van de GIDO Stichting is de werkwijze van de gebiedstypologie in de praktijk ontstaan in de gemeente Ede. Als proefproject voor de Modernisering van het Instrumentarium Geluidbeleid (MIG) is voor het bebouwd gebied van Ede een integrale gebiedstypologie toegepast. De GIDO-partners ARCADIS, Saxion Hogeschool IJsselmeer en TNO-MEP hebben aan deze praktijkervaring een meer algemeen denkraam ontleend. In andere gebieden, zoals in de GIDO-pilot in Deventer is dit denkraam verder uitgebreid met onder meer een actorenanalyse. Dit boekje geeft een tussenstand in de ontwikkeling.

2 Wat is Gebiedstypologie?

Gebiedstypologie, zoals de GIDO Stichting die zou willen hanteren, heeft de volgende kenmerken:

Gebruik: werkwoorden

De eye-opener van 'onze' gebiedstypologie zijn de werkwoorden. Waar milieu de kwaliteiten van een gebied beschrijft in normen (voor geluid, lucht, bodem en water) en de ruimtelijke ordening in waarden (zoals toekomstwaarde, belevingswaarde en gebruikswaarde) stellen wij voor om uit te gaan van wat de mensen in het gebied doen of willen doen. Door die activiteit uit te drukken in werkwoorden komt de nadruk geheel te liggen op het gebruik van het gebied, los van welk vakgebied dan ook.

In een gebied kan je wonen, werken, opleiden, verplaatsen, recreëren of ontmoeten. Dat zijn de hoofdactiviteiten die verder kunnen worden verfijnd. Verplaatsen kan door lopen, fietsen, autorijden, met de bus rijden, brommen etc. Recreëren gaat van fietsen, wipkippen, hond uitlaten, roeien, spelen, vissen, disco bezoeken, tot zonnen en een tentoonstelling bezoeken.

Partners: een gemeenschappelijke taal

Een belangrijk effect van het gebruik van werkwoorden is dat alle bij het gebied betrokken partners elkaar kunnen verstaan. Dat is nu lang niet altijd het geval. De specialisten van de diverse vakgebieden begrijpen elkaars jargon maar moeilijk. De vaktaal gaat over de hoofden van de gewone burgers en de bedrijven heen. De bestuurders zien vaak geen kans om in deze kakofonie tot sturende uitspraken te komen. De werkwoorden maken dat iedereen kan aanhaken. De gemeenschappelijke taal is de brug tussen bestuurder, burger en specialist.

Rapportages over decibellen geluid, ecologische waarden, de floor-space-index, maatgevende afvoeren water, verkeersintensiteiten en plaatsgebonden veiligheidsrisico's maken dat de communicatie over de gebiedskwaliteit niet goed van de grond komt.

Vakgebieden: een integrerende werkwijze

Het gebruik van de werkwoorden leidt tot een benadering waarin alle vakgebieden moeten bijdragen om het gewenste gebiedsgebruik mogelijk te maken. Niet de norm, waarde of het vakmatige doel staat immers voorop, maar de manier waarop de vakmensen met elkaar tot het, door de gebruikers gewenste, resultaat kunnen komen.

Om het verplaatsen in goede banen te leiden, is niet de capaciteit van de weg het eerste aandachtspunt, maar vooral het doel van de verplaatsing, de bron en de bestemming. Het naar school gaan heeft betrekking op de weg, de veiligheid, de ligging van de scholen ten opzichte van de woongebieden, de voor- en naschoolse opvang, de alternatieven voor wegbrengen etc.

Proces: koppelen aan inhoud

Gebiedstypologie focust op de inhoud: wat is de kwaliteit van een gebied? Het is vervolgens de kunst om deze inhoudelijke kennis en informatie ten dienste te stellen van de ontwikkeling van een gebied. De gebiedstypologie kan een verbindende factor zijn bij de communicatie binnen de betrokken overheid (vaak een gemeente of regio), tussen overheid, burgers, bedrijven en gespecialiseerde dienstverleners (corporaties, adviseurs, energiebedrijf etc).

In het boekje: Gebiedsontwikkeling! Hoe pak ik het aan? geeft de GIDO Stichting samen met ARCADIS en XPIN via vijf hoofdvragen aan op wat voor manier het gebiedsproces vorm kan worden gegeven. De vijf hoofdvragen zijn: Waarom, Waar, Wat, Wie en Hoe.

Maatschappelijk contract: basis voor actie

De uitgewerkte typologie met gebruiksvormen en kwaliteitsnormen kan het karakter krijgen van een maatschappelijk (publiek) contract waarin bewoners / bedrijven en de gemeente afspreken om hun doen en laten af te stemmen op het bereiken en behouden van de aangegeven kwaliteitsniveaus. Daarmee wordt de afgesproken gebiedskwaliteit de basis voor het handelen van de gemeente met nieuw beleid en met het beheer van de wijk. De bewoners en bedrijven weten ook wat zij van hun gebied mogen verwachten en hoe zij het functioneren ervan zelf kunnen versterken.

Stel dat voor een gebied wordt vastgesteld dat overdag spelen, werken, inkopen doen en ontmoeten belangrijk zijn en in de avond de activiteiten beperkt zijn tot thuis zijn en slapen. Overdag horen daar dan kwaliteiten van een levendige buurt bij en in de avond overheerst de rust. Kleine bedrijven passen bijvoorbeeld prima in deze wijk, maar horeca niet. Als je in deze wijk gaat wonen moet je niet zeuren over lawaai van spelende kinderen of het ontbreken van de buurtkroeg. Vooraf heb je immers kennis genomen van de typologie van je nieuwe wijk.

Trend: Gebiedstypologie is van deze tijd

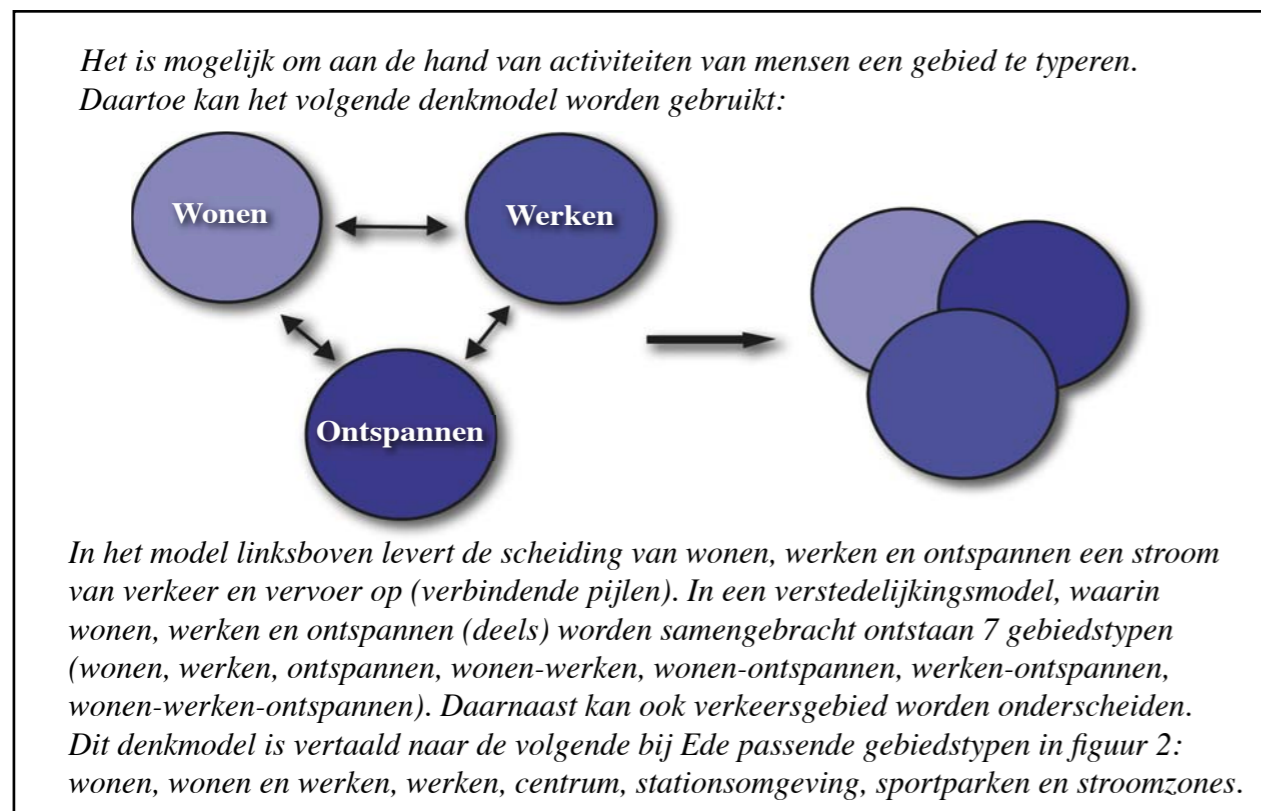
Gebiedstypologie past in een trend. Het voorstel van de GIDO Stichting staat dan ook niet op zichzelf. Op veel plekken wordt nagedacht over het typeren van de kwa-

liteit van gebieden. Denk aan de handreiking Milieukwaliteit in de Leefomgeving (MILO), aan het nieuwe begrip leefomgevingskwaliteit in de Interimwet stad en milieu-benadering en aan de herziening van de Wet op de ruimtelijke ordening, waarbij de mogelijkheid gaat ontstaan om (milieu)kwaliteitseisen in het bestemmingsplan op te nemen.

De gebiedstypologie zoals die hier wordt gepresenteerd valt dan ook niet in een zwart gat. Het is bedoeld als een bijdrage aan het denken dat op een breed front wordt ingezet. De hiervoor genoemde kenmerken vormen onze inzet voor de discussie. Die inzet past uitstekend in het MILO-gedachtengoed, is toepasbaar bij Stad & Milieu en geeft invulling aan de ruimtelijke kwaliteit. De kern zit echter niet in de filosofie op zich, maar in de toepassing ervan!

Voorbeeld in de gemeente Ede

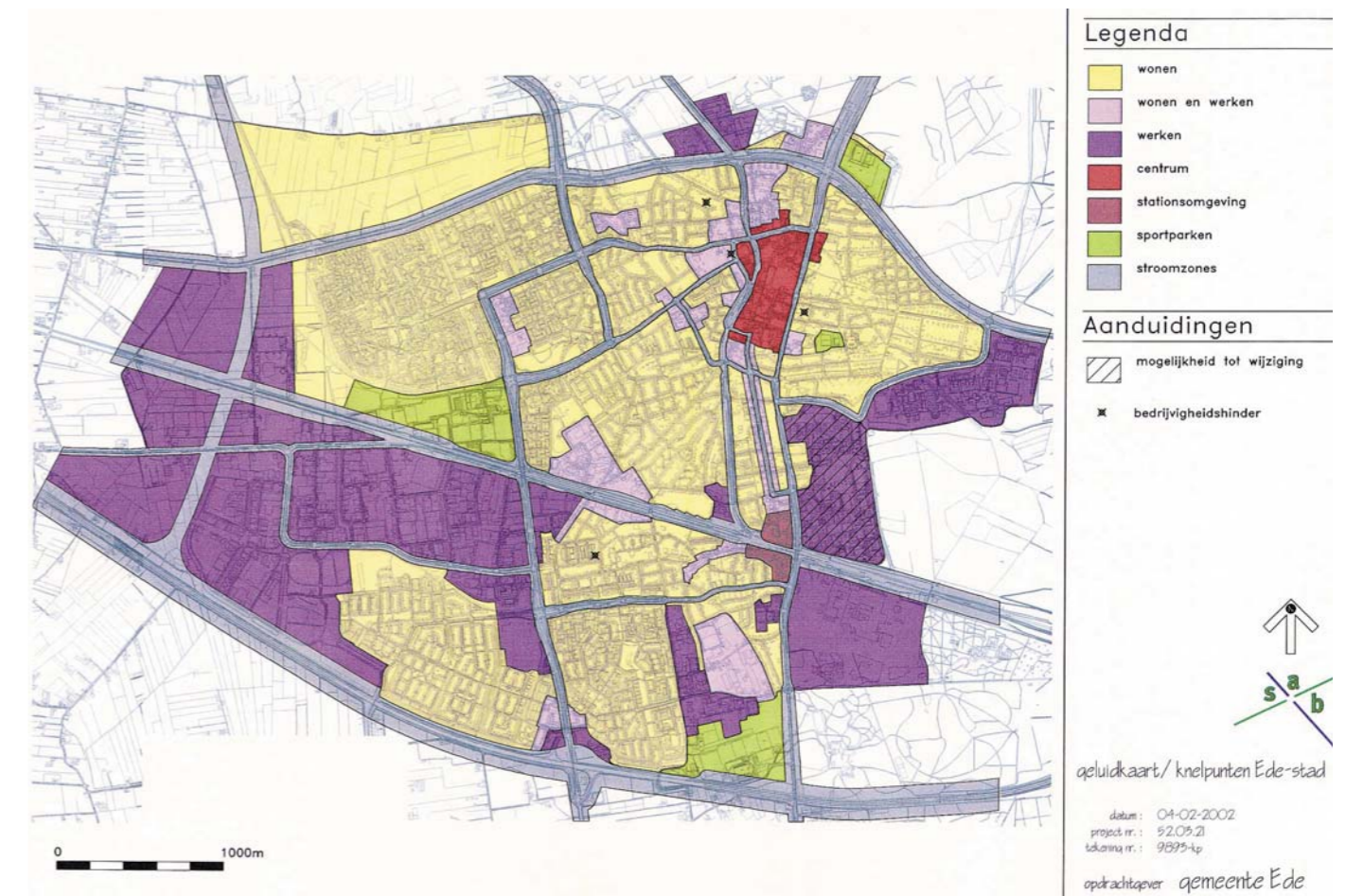
Om de huidige en gewenste leefkwaliteiten te kunnen bepalen heeft Ede een algemene en integrale gebiedstypologie ontwikkeld voor het stedelijke gebied. In deze typologie zijn de huidige prestaties en potenties van een gebied voor bewoners of gebruikers ervan vastgelegd. Er is gebruik gemaakt van een ontwikkelde 'taal' die het mogelijk maakt om integrale woon- en leefkwaliteiten vast te leggen.

Figuur 1: Denkmodel gemeente Ede

Met behulp van deze gemeenschappelijke taal kunnen de verschillende vakgebieden elkaar beter verstaan en kunnen de burgers ook echt meepraten. Op basis van de gewenste woon- en leefkwaliteit per gebied zijn per gebiedstype streefkwaliteiten geformuleerd, met name voor geluid.

Het hele bebouwde gebied van Ede is 'gedekt' met de volgende gebiedstypen: - wonen, - wonen en werken, - werken, - stroomzones (verkeer en vervoer), - sportparken, - centrum- stationsomgeving. Elke gebiedstype heeft zijn eigen kenmerkende kwaliteiten. Het geluidbeeld sluit als logisch gevolg aan bij deze kwaliteiten en draagt zo bij tot het realiseren van een leefbaar Ede.

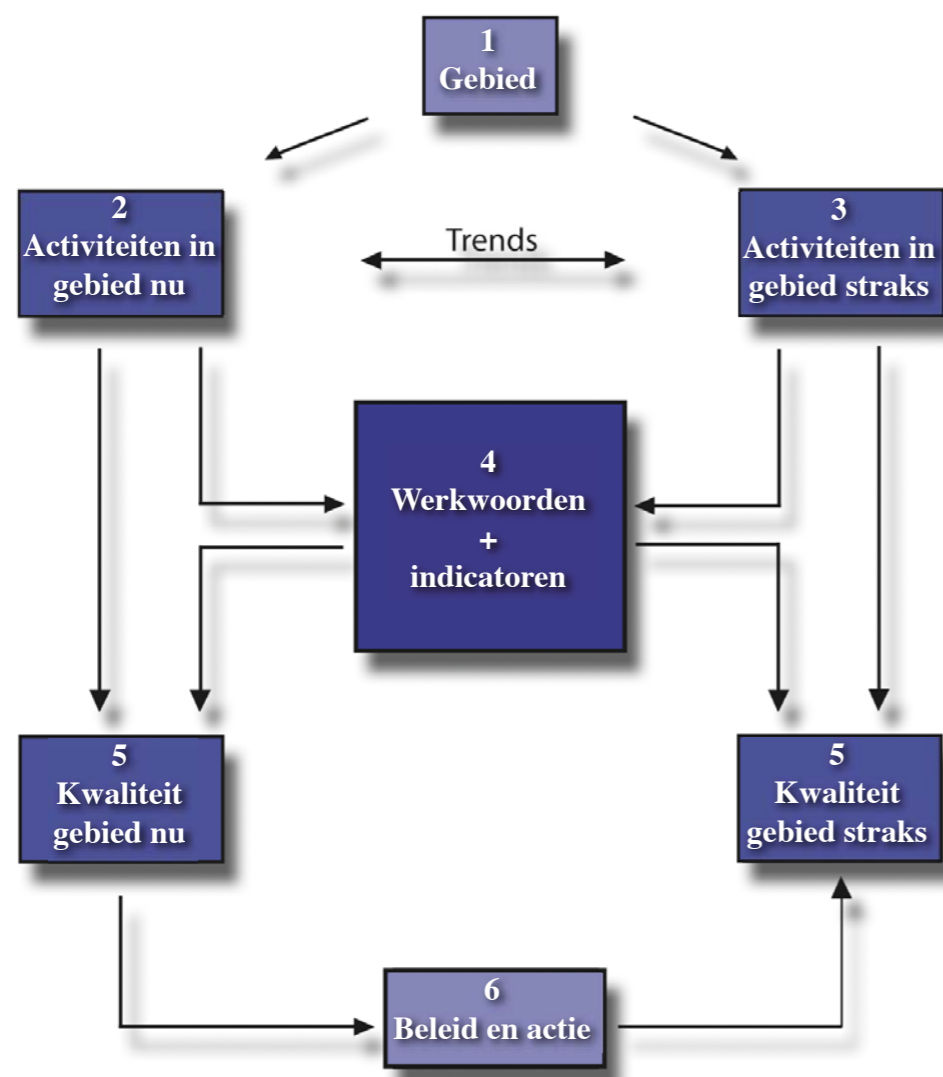
Figuur 2: Gebiedenkaart Ede

3 Hoe kan ik aan de slag?

Inleiding

Om tot gebiedstypering, een bepaling van de gebiedskwaliteit, te komen heeft GIDO een stappenplan opgesteld. Het begint in een gebied en het resultaat is een gebiedstypering voorzien van beleid en acties om tot de gewenste gebiedskwaliteit te komen.

Is gebiedstypologie dan een wondermiddel? Een waarschuwing vooraf: dat is het niet! Ook hier geldt: 'garbidge in = garbidge out', ofwel de kwaliteit van uw inzet bepaalt de kwaliteit van het resultaat. Wij doen u de suggestie aan de hand om een aantal stappen te zetten en de vraagstelling op een bepaalde manier te beschouwen. Het lijken soms open deuren. Gelukkig maar, dan is er blijkbaar herkenning en zit

Figuur 3: Stappen in gebiedstypologie

het wel goed met de logica. Naar onze ervaring worden echter in de praktijk veel stappen overgeslagen of op een andere manier ingevuld. Onze suggestie is: doe het eens op z'n GIDO's! Daarvoor zijn onze eerdere publicatie 'Gebiedsontwikkeling! Hoe pak ik het aan?' en dit boekje over gebiedstypologie op z'n minst handige hulpmiddelen.

De stappen van gebiedstypologie

De zes stappen van gebiedstypologie zetten het gebied en het (gewenste) gebruik centraal. Vanuit het gebruik worden kwaliteiten afgeleid: de gebiedstypologie. Op grond van de wens om kwaliteiten te veranderen (of te bestendigen) komen beleid en acties tot stand.

Stap 1: Begin in een gebied

Stel vast dat je gebiedsgericht wilt werken en baken het gebied af. Het kan bijvoorbeeld een regio, een gemeente, een stad of een buurt zijn. Ga vervolgens na of op voorhand een splitsing in deelgebieden voor de hand ligt op basis van het feitelijke of het gewenste beeld van het gebied. Betrek in de overweging de relaties van het gebied met de omgeving.

Het resultaat van stap 1 is een globaal beeld en een eerste omgrenzing van het gebied.

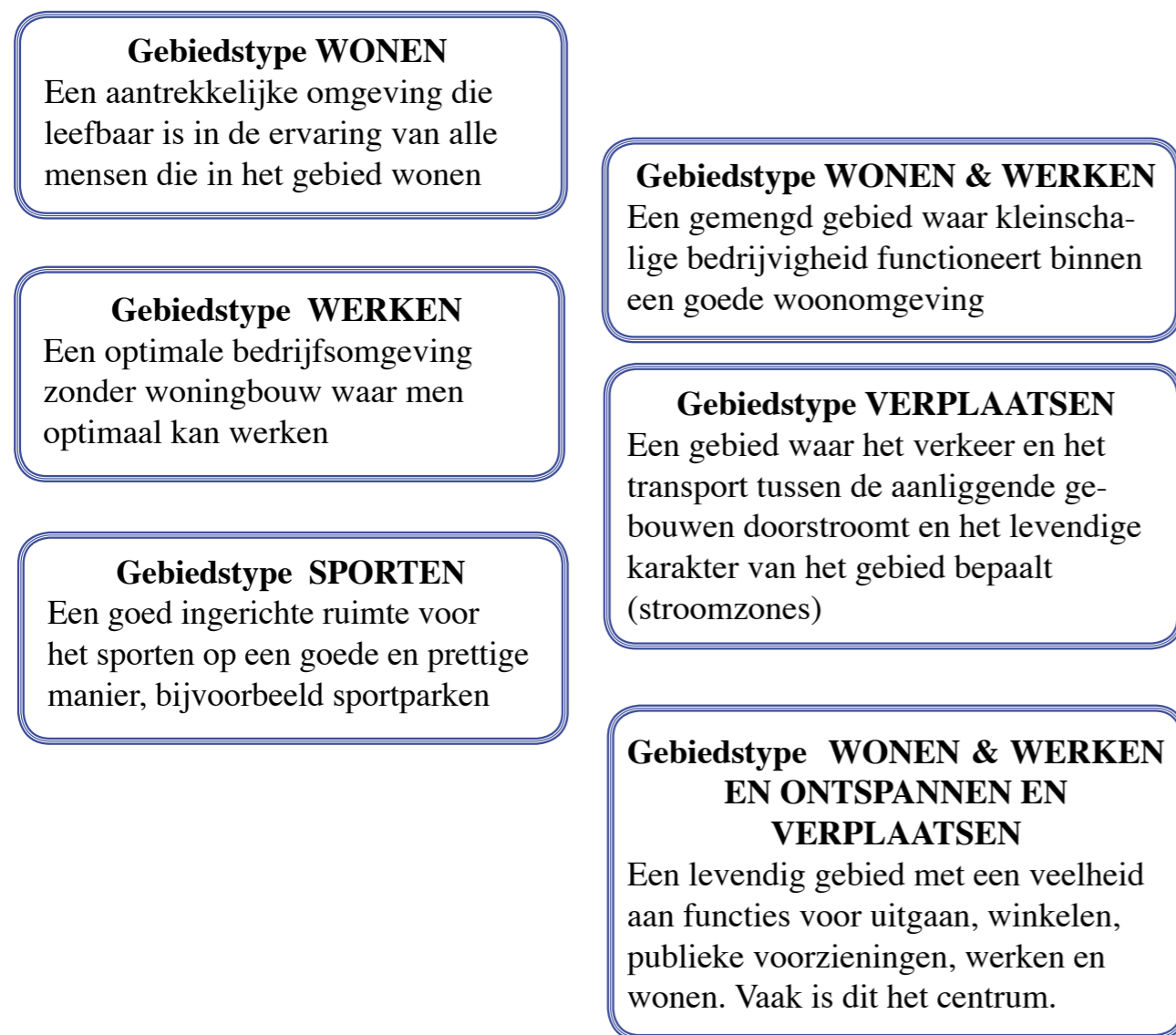
De gebiedsafbakening vindt vaak te snel plaats. Om een probleemwijk, een bedrijventerrein, het centrum, het natuurgebied, de gemeente, de waterstaatsseenheid wordt de 'bekende' grens getrokken. Denk eens vanuit de vraagstelling. Wat is de uitstraling van en naar andere gebieden? Bepaal dan de gebieds- en een mogelijk ruimere onderzoeksgrens.

Stap 2: Beschrijf de activiteiten in het gebied: de feitelijke gebiedsprestaties

Stel samen met verschillende afdelingen binnen de gemeente (economische zaken, milieu, ruimtelijke ordening, sociale zaken, beheer, welzijn etc), met andere betrokken instanties (bv. woningcorporaties, politie, waterschap) en met de bewoners, bedrijven en andere gebruikers een lijst op van activiteiten en gebruiksvormen in het gebied. Beschrijf deze activiteiten met werkwoorden in termen van wonen, verplaatsen, werken, recreëren, opleiden en ontmoeten.

Het resultaat van stap 2 is inzicht in het feitelijke gebruik in het gebied.

Wat ons opvalt is dat zo weinig gebruik wordt gemaakt van de aanwezige kennis over een gebied. Wat gebeurt er in het gebied, wat loopt goed en waar loopt het spaak? Laat u eens verrassen door de vele kennis die bij burgers en bedrijven aanwezig is. Ook bij de officiële instanties is informatie beschikbaar, maar deze is soms versnipperd, gericht op incidenten of niet geschikt voor toepassing op juist het gebied waar het om gaat. Ook zijn er lacunes. Over de milieukwaliteit is bijvoorbeeld vaak maar weinig gebiedsdekkende informatie aanwezig.

Figuur 4: Voorbeelden van gebiedstypen

Stap 3: Selecteer trends en doelstellingen voor het gebied: de gewenste gebiedsprestatie

Bepaal per gebiedstype het gewenste beeld, het streefbeeld. Dit is te beschouwen als doelstelling voor het betreffende gebied. Ga uit van de voornaamste activiteiten en selecteer dan een aantal relevante trends voor het gebied (zie bijlage 1). Verder kan het streefbeeld zijn samengesteld uit:

- een basisniveau (waarin grenswaarden, voor onder andere milieu, zijn verwerkt) en de basiskwaliteit (waarover in de ruimtelijke ordening sprake is),
- doelstellingen van de gemeente (o.a. duurzaamheidsaspecten over energie etc.),
- doelen van de bewoners, bedrijven en andere gebruikers van het gebied.

Het resultaat van stap 3 is een beeld over het gewenste gebruik van het gebied.

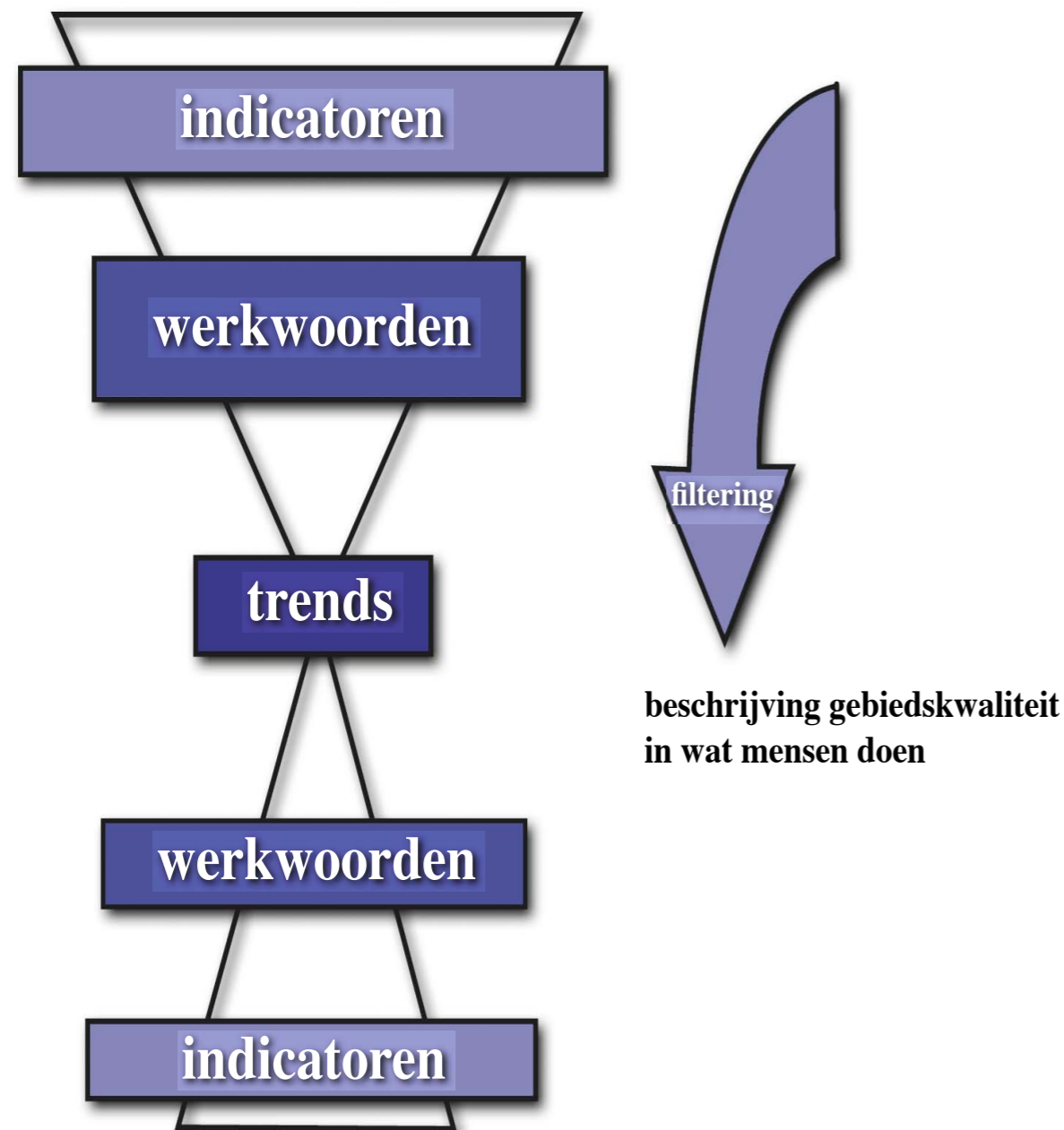
Aan visies en doelen geen gebrek. Zo snel als ze worden opgesteld, zo vlot worden visies ook weer terzijde geschoven. Dat komt omdat de ene sectorale visie botst met andere sectorvisies; de visie grote weerstand oproept bij de bewoners, een nieuwe bestuurder een nieuw geluid wil laten horen, etc. Onze oproep is om niet in mooie plaatjes te denken of in abstracte normen, maar in gewenst gebruik. Ook dat heeft geen eeuwigheidswaarde maar maakt een en ander wel bespreekbaar.

Stap 4: Maak een indicatorenset voor het beschrijven van de gebiedskwaliteit

Wijs, uitgaande van de relevante trends (geselecteerd in stap 3), en met behulp van bijlage 2, indicatoren aan. Natuurlijk is de lijst in deze bijlage niet meer dan een voorzet. Heeft u zelf nog aanvullende indicatoren bij de verschillende activiteiten en trends? Voeg deze dan toe! Belangrijk is wel dat er gegevens voor de indicatoren binnen de gemeente of andere instanties beschikbaar zijn of dat er mogelijkheden zijn op een andere manier de gegevens te verkrijgen. Geef aandacht aan de vraag of met de aangewezen indicatoren de kwaliteit van het gebied goed kan worden beschreven en ga vervolgens na of het monitoren van ontwikkelingen daarmee mogelijk is. Bekijk ook of de indicatorenset aandacht schenkt aan zowel sociale, als ecologische en economische aspecten ('people, planet, profit'). Mogelijk moet de lijst nog worden aangevuld.

Het resultaat van deze stap is een lijst met indicatoren die in uw gebied belangrijk zijn.

Deze tussenstap is cruciaal. Hier komt naar boven hoe u de kwaliteiten in de greep wil krijgen. Het abstracte begrip kwaliteit moet nu met de billen bloot.

Figuur 5 : Selectie indicatoren door het toepassen van trends

Stap 5: Beschrijf de huidige en/of gewenste gebiedskwaliteit

Stel voor alle aangewezen indicatoren een bandbreedte voor de waarde vast. Niet alle indicatoren zijn te kwantificeren, soms zal een kwalitatieve waarde worden vastgesteld. Hoe is de waarde in de huidige situatie, en wat zal de waarde zijn in de gewenste situatie? Beschrijf de huidige en/of gewenste gebiedskwaliteit op basis van de (waarde van de) indicatoren.

Het resultaat van stap 5 is een gebiedstypologie: gewenst gebruik gekoppeld aan kwaliteiten.

Deze gebiedstypologie is de basis voor het beleid. In de ideale situatie is het gelukt om met alle betrokkenen helder te krijgen hoe het gewenste gebruik eruit ziet en in welke kwaliteiten dat gewenste gebruik valt uit te drukken.

Stap 6: Beleid en actie

Om deze laatste stap gaat het: hoe kom je van de huidige naar de gewenste toekomstige situatie. Dat is geen eenduidige stap, maar vergt een integrale benadering. De gemeente kan in al haar beleid bijdragen aan het realiseren van de omschreven gebiedskwaliteit. Met fysieke inrichting en beheer, maar ook bijvoorbeeld met onderwijsbeleid (concentratie of spreiding), met beleid omtrent uitgaansvoorzieningen en het beleid bij toewijzen van woningen. Alle keuzes kunnen bijdragen of afbreuk doen aan het wensbeeld. Gebiedstypologie is op deze wijze een actieve en sturende factor in het gemeentelijk beleid.

Het resultaat van stap 6 is doen: actief beleid en beheer voor het (eigen gebied).

Voor beleid en actie geldt overigens niet 'ieder voor zich, de gemeente voor ons allen'. De gebiedstypologie maakt het juist mogelijk om vanuit het gebied zelf actief mee te doen aan het bereiken en behouden van de gewenste kwaliteiten. De gemeenschappelijke typologie draagt dan bij aan de betrokkenheid van burgers en bedrijven bij het eigen gebied.

Tot slot

GIDO is overtuigd van de waarde van gebiedsgericht werken. In een gebied komen alle beleidslijnen en alle gebruikerswensen bij elkaar. De gebiedsingang dwingt zowel om integraal te werken als om concreet te worden. Onze inzet is een omgeving die kwaliteit biedt aan de mensen die er nu en in de toekomst wonen, werken of met een andere reden verblijven.

De gebiedstypologie zien wij als een manier om tot de kern van die zaak door te dringen. Vanuit het (gewenste) gebruik willen wij de gebiedskwaliteiten zo goed mogelijk benoemen. Door het gebruik van 'werkwoorden' kunnen mensen in de gebieden, bestuurders en specialisten daarover met elkaar het gesprek aangaan. En door de bijbehorende kwaliteiten zo goed mogelijk te benoemen ontstaat vervolgens een aangrijpingspunt voor beleid en actie.

Gebiedstypologie draagt op deze manier ook bij aan een duurzame ontwikkeling. Het bevordert immers de randvoorwaarden voor een integrale, gebiedsgerichte aanpak met de burger centraal. Gebiedstypologie helpt voorts om afwenteling op andere gebieden te voorkomen, en helpt om goede en gedragen oplossingen tot stand te brengen.

Met dit boekje geven wij gehoor aan de oproep die het ministerie van VROM, het Interprovinciaal Overleg, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de Unie van Waterschappen doen in hun gemeenschappelijke handreiking Milieukwaliteit in de Leefomgeving (MILO). Deze gezamenlijke overheden vragen om eigen ervaringen bekend te maken en beschikbaar te stellen.

De denkbeelden over typologie, die wij in dit boekje publiceren, zijn ontstaan vanuit de praktijk. De GIDO-partners ARCADIS, Saxion Hogescholen en TNO-MEP hebben de praktijkervaringen samengebracht. Dit boekje geeft onze huidige kennis weer. Dat is zeker geen eindpunt. Wij dagen u graag uit om tot verdere toepassing te komen in de praktijk.

Door samen te werken en ideeën te benutten willen wij integraal werken aan de toekomst.

Literatuur

Arcadis, Saxion Hogeschool IJsselmeer, TNO-MEP, 2002: Gebiedstypologie aanzet voor een methode voor de beschrijving van integrale gebiedskwaliteit.

GIDO Stichting, 2003: Gebiedsontwikkeling! Hoe pak ik het aan?

Ministerie VROM, 2001: Een wereld en een wil, werken aan duurzaamheid, Nationaal Milieubeleidsplan 4, NMP4\2001 047 767, 13 juni 2001.

VNG, VROM, IPO en Uvw, 2004: Handreiking milieukwaliteit in de leefomgeving, werken aan een gebiedgericht maatwerk.

Bijlage 1: Van activiteiten naar hoofdwerkwoorden

In deze bijlage is een tabel weergegeven waarin de activiteiten van mensen in gebied (subwerkwoorden) worden ondergebracht bij zes hoofdwerkwoorden.

Hoofdwerkwoord	Subwerkwoorden/activiteiten	
Wonen 	-Verlichten -Lopen -Fietsen -Autorijden -Slapen -Parkeren -Bezoeken/buurten -Kinderen opvangen -Ontmoeten -Spelen -Eten -Drinken -Opruimen -Groen onderhouden -(Ver)bouwen -Wassen -Koken -Pesten	-Muziek maken -Muziek luisteren -Geloof belijden -Praten -Boodschappen doen -Schreeuwen -Oversteken -Uitgaan -Verhuizen -Stelen -Vechten -Vernielen -Verontreinigen -Kijken -Verzorgen -Hond uitlaten -Tuin onderhouden -Surveilleren -Hobby uitoefenen
Verplaatsen 	-Verlichten -Lopen -Fietsen -Autorijden -Laden/lossen -Parkeren -Bezoeken/buurten -Winkelen	-Boodschappen doen -Oversteken -Opslaan goederen -Uitgaan -Verhuizen -Verontreinigen -Kijken -(Ver)bouwen -Surveilleren
Werken 	-Verlichten -Lopen -Fietsen -Autorijden -Laden/lossen -Parkeren -Kinderen opvangen -Sporten -Produceren -Eten -Drinken -Winkelen -Praten	-Boodschappen doen -Oversteken -Opslaan goederen -Verhuizen -Stelen -Vernielen -Verontreinigen -Tuin onderhouden -Opruimen -Groen onderhouden -(Ver)bouwen -Surveilleren -Kopen

Hoofdwerkwoord	Subwerkwoorden/activiteiten	
Recreëren 	-Verlichten -Lopen -Fietsen -Autorijden -Parkeren -Bezoeken/buurten -Kinderen opvangen -Sporten -Ontmoeten -Spelen -Eten -Hobby uitoefenen -Surveilleren	-Drinken -Winkelen -Muziek maken -Muziek luisteren -Geloof belijden -Praten -Boodschappen doen -Oversteken -Vernielen -Verontreinigen -Kijken -Opruimen -Groen onderhouden -(Ver)bouwen
Opleiden 	-Verlichten -Lopen -Fietsen -Autorijden -Parkeren -Bezoeken/buurten -Kinderen opvangen -Sporten -Ontmoeten -Spelen -Eten -Vernielen -Verontreinigen -Opruimen	-Drinken -Winkelen -Muziek maken -Muziek luisteren -Praten -Oversteken -Stelen -Vechten -Groen onderhouden -(Ver)bouwen -Surveilleren
Ontmoeten 	-Lopen -Fietsen -Autorijden -Parkeren -Bezoeken/buurten -Kinderen opvangen -Sporten -Spelen -Eten -Drinken -Winkelen -Hond uitlaten -Hobby uitoefenen	-Muziek maken -Muziek luisteren -Geloof belijden -Praten -Boodschappen doen -Schreeuwen -Uitgaan -Stelen -Vechten -Vernielen -Verontreinigen -Kijken -Kopen

Bijlage 2: Trends-werkwoorden-indicatorenlijst

Afgeleide trends	Werkwoorden	Indicatoren
Verkeer en vervoer		
Toename van de mobiliteit	Verplaatsen	Aantal kilometers per persoon per jaar per auto, fiets, bus, trein, te voet
		Verdeling in typen reisdoelen per vervoermiddel
		Afstand tot haltes en stations
		Mate van congestie / doorstroming
		Mate van barrièrewerking / sluisverkeer (impact op omgeving)
		Hoeveelheid emissies (lucht) door mobiliteit
		Hoeveelheid geluid (shinder) door mobiliteit
		Mate van veiligheid vervoer gevaarlijke stoffen
		Aantal ongevallen per jaar door verkeer en vervoer
		Hoeveelheid en soort verkeersveilige voorzieningen (zebra's, vluchtheuvels ed)
		Waardering van de verkeersveiligheid in het gebied (subjectief)
		Aantal km weg, busbaan, fietspad, trottoir
		Aantal bezoekers
Groei van het auto-bezit	Verplaatsen	Aantal auto's per huishouden
		Aantal parkeerplaatsen per m ² woonoppervlak
		Aantal parkeerplaatsen per m ² bedrijfsterrein
		Aantal parkeerplaatsen per m ² winkelvoorzieningen
		Aantal parkeerplaatsen per m ² station
		Aantal parkeerplaatsen per m ² evenement
Groei van het auto-gebruik	Verplaatsen	Aantal autoritten en de daarbij gemiddeld afgelegde afstand
		Verdeling in typen reisdoelen
		Mate van ketenverplaatsing (huis-school-werk-school-huis)
		-
Spreiding van verkeersstromen over de dag	Verplaatsen	Openstellingstijden winkels
		Openstellingstijden voorzieningen
		Laad- en lostijden voor winkels en bedrijven
		Werktijden bedrijven
		Aanwezigheid van bedrijven die ploegendiensten hebben
		-
Wonen		
Afnemende gemiddelde woningbezetting	Wonen, Opleiden	Samenstelling huishouding (personen/woning)
		Bevolkingssamenstelling (qua leeftijd en qua afkomst)
		Inkomenssamenstelling in het gebied
		Aanwezigheid verschillende typen woningen
		Bouwperiode woningen
		Samenstelling huishouden per type woning
		Energie, water en afvalgebruik per persoon per huishouden
		-

Afgeleide trends	Werkwoorden	Indicatoren
wonen (vervolg)		
Meer ruimte per woning	Wonen	Aantal m ² leefoppervlak per inwoner per woning
		Aantal m ² per woning
		Hoogte inkomen per huishouden/inkomenssamenstelling
		Woningdichtheid (woningen / ha)
		Soorten activiteiten die mensen hebben in en om de woning
		Bouwperiode woningen
Toename eigenwoningbezit	Wonen	Percentage eigen woningen van het totaal aantal woningen
		Gem.koopprijs per woning
		-
Combinaties van wonen met werken (recreëren)	Wonen, Werken, Recreëren, Ontmoeten, Opleiden	Aantal bedrijven in een gebied
		Aantal telewerkers in een gebied (incl. frequentie)
		Mate van thuisnijverheid en typen thuisnijverheid
		Hoeveelheid en typen speelvoorzieningen
		Aantal kinderopvangplaatsen
		Kwalitatieve aansluiting tussen werkvraag en werkaanbod in het gebied
Differentiatie in woning	Wonen, Werken	Mate van eentonigheid/identieke woningen
		Verdeling huur- en koopwoningen op het totaal aantal woningen
		Verdeling woningen in vrije sector en sociale woningbouw
		Werktijden bedrijven
		Aanwezigheid verschillende typen woningen (2 onder 1 kap, hoekwoning, doorzon, appartement etc)
		Aanwezigheid woningen uit verschillende bouwperiodes
		Aantal meldingen van en uitgifte van bouwvergunningen (indicatie van transformatie in de woningen zelf)
		-
Differentiatie in woonomgeving	Wonen, Recreëren, Werken, Ontmoeten	Aantal m ² groen ingedeeld in kwaliteitsklassen
		Type wegdekverharding
		Hoeveelheid en typen speelvoorzieningen
		Hoeveelheid en typen winkels per gebied en de gem. afstand tot winkels
		Hoeveelheid voorzieningen (buurtcafé, hondenuitlaat, muziekschool, sportbos, etc) en de gem. afstand tot voorzieningen →verbijzonderen naar gelang schaalniveau
		Aantal geluidsgehinderden
		Bodemkwaliteit
		Luchtkwaliteit
		Totaal oppervlak gebruikt voor 'ontspannen', voor 'werken', voor 'wonen', voor 'ontmoeten', voor 'opleiden'
		Waardering van de voorzieningen (subjectief)
		Mate waarin gebruik wordt gemaakt van de voorzieningen
Waardering van de differentiatie		

Het Gemeenschappelijk Initiatief realisatie Duurzame Ontwikkeling (GIDO) is een stichting die is voortgekomen uit de gemeentelijke praktijk. De GIDO Stichting vormt een netwerk van lokale en andere overheden, adviesbureaus, bedrijven en kennisinstellingen. Onder de trefwoorden integraal, duurzaam en met de burger centraal werkt de GIDO Stichting actief mee aan de ontwikkeling van gebiedsgerichte projecten. De kennis die daarbij wordt opgedaan en uitgediept stelt de GIDO Stichting beschikbaar voor toepassing elders. Dit rapport is een van de manieren waarop de GIDO Stichting aan die verbreding wil bijdragen.